



згуртуванню колективу. «Оцінка роботи вчителя, – зазначає Є. Березняк, – не самоціль, вона має бути засобом, який стимулює його діяльність» [2, с. 4].

Підсумовуючи, слід сказати, що запропоновані вище організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу вчителя необхідні вони можуть відчутно впливати на розвиток такої особистої сфери людини як його творчість й тільки за умови спрямування зусиль викладачів, методистів, керівників шкіл, колег та самого педагога можливо забезпечити реальне творче зростання вчителя упродовж його професійної педагогічної діяльності.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити **висновок**, що розвиток творчого потенціалу вчителя є важливим об'єктом внутрішкільного управління і вимагає значної уваги з боку адміністрації школи. Адже позитивні зміни у сучасній школі можливі лише за наявності творчого, цілеспрямованого вчителя, готового виховувати інноваційну особистість.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Антоненць М.Я. Дидактичні проблеми загальноосвітньої школи у педагогічній спадщині

В.О. Сухомлинського: Монографія / М.Я. Антоненць. – К.: Виц. шк. – 2008. – 247 с.

2. Березняк Є. Директор школи і вчитель: етика взаємин / Є. Березняк // Освіта України. – 2000. – №12-13. – С. 6.

3. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх закладах: Монографія / Л.І. Даниленко. – К.: Міленіум, 2004. – С. 358.

4. Калініченко Н.А. Світлий геній Павлиша. Збірник статей. Видання друге, доповнене / Н.А. Калініченко. – Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2008 – 154 с., іл.

5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. / В.О. Сухомлинський. – К., «Рад. школа», 1976. – Т. 2. – С. 670.

6. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості; підручник / С. Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006 – 344 с.

7. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором // Вибрані твори: В 5 т. – К.: Рад. шк., 1976-1977. – Т. 4. – С. 339 – 626.

8. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори: в 5 т. – К.: Рад. шк., 1979. – Т. 1. – С. 401-637.

Творча особистість учителя: проблеми, теорії і практики: зб. наук. пр. / ред. кол. О. Мороз, Н. Гузія (та ін.). – К.: НПУ, 2006. Вип. 5(15). – С. 27-33.

УДК 37.018

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ

Оксана ДОЦЕНКО (м.Новоукраїнка, Кіровоградська обл.)

У статті розглядається питання змісту поняття «освітнє середовище» та проблема формування компетентностей школярів, питання пропагування перспективного досвіду з даних проблем. Розрахована на широкий педагогічний загал.

Ключові слова: освітнє середовище, компетентність, перспективний досвід, творча реалізація ідей В. Сухомлинського, комунікативно-інформаційні компетентності, ситуація успіху, кольористика.

В статті рассматривается вопрос содержания понятия «образовательная среда» и проблема формирования компетентностей учеников, вопрос пропагандирования перспективного опыта. Рассчитана на широкий педагогический круг.

Ключевые слова: образовательная среда, компетентность, перспективный опыт, творческая реализация идей В. Сухомлинского, коммуникативно-информационные компетентности, ситуация успеха, колористика.

Постановка проблеми. Сучасний світ – це середовище відкритого інформаційного простору та динамічних змін. Вимоги, які ставить суспільство перед молодою людиною сьогодення, досить високі. Практика показує, що випускники загальноосвітніх шкіл, маючи достатньо високі теоретичні знання, дуже часто не можуть реалізуватися в сучасному житті. Це обумовлюється відсутністю компетенцій, що дозволяють вирішувати проблеми та завдання, які постають перед ними. Тож саме освітнє середовище має брати на себе відповідальність формування особистості, яка гідно витримає вимоги часу.

Поняття «освітнє середовище» багатогранне. Воно обумовлюється змістовою наповненістю, об'єктами і суб'єктами освітнього процесу, чинниками та факторами, які впливають на формування пізнавальних,

творчих, соціальних навичок, світоглядних переконань, тобто формування певних категорій компетентностей.

Аналіз актуальних досліджень. Школа, учитель, учень – це триєдина сутність, без якої не може в повній мірі розглядатися питання освітнього середовища. Сучасна школа, надаючи освітні послуги, має забезпечувати реалізацію відповідних запитів і потреб суспільства, які виявляються у сформованих комунікативних, громадянських, соціально-емоційних, інформаційних, творчих компетентностях школярів.

Сучасний учитель – це ерудована, професійно компетентна, морально виважена особистість, яка спрямовує свою діяльність на перспективу учня.

Сучасний учень не може бути лише носієм певної системи знань, він має активно і творчо



переосмислити освітній багаж, втілити його в особистий продукт, результат інтелектуальної чи практичної діяльності. Тож саме компетентнісне навчання набуває нині найбільшої актуальності. Поділяю думку О. Овчарук про те, що «саме компетентності ... є індикаторами, які дозволяють визначити готовність учня до життя, його подальшого розвитку й активної участі в житті суспільства» [1, с. 16].

Аналіз основного матеріалу. У сучасному світі знання стають більш доступними для тих, хто ставить перед собою мету оволодіти ними, тому переосмислюється самоцінність знань. Разом із цим зростає роль уміння здобувати знання, сприймати й аналізувати інформацію, одержану з різних джерел, застосовувати її. Тому перед учителем загальноосвітньої школи постає проблема формування успішної конкурентноспроможної особистості, яка реалізується через розвиток дієвої активності, що є ефективним засобом використання активних методів в організації навчального процесу. Це і використання інтерактивних форм навчання, що дають можливість учням учитися активно і ділитися знаннями одне з одним, і спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має мету створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність. Велику перспективу дають нові технології навчання. Саме вони забезпечують той навчально-пізнавальний простір, що оптимально формує особистість гуманну, креативну, компетентну, здатну до саморозвитку, таку, що уміє толерантно жити і діяти у змінному середовищі, комфортно себе у ньому відчуває і сприяє у цьому й іншим. Сучасний учень має право на вибір, а учитель має допомогти правильно його зробити.

Учитель – це дар, талант і освіта. Тому все, що дала вчителеві природа, він має вміло поєднувати зі знаннями, засвоєними із підручників, практики попередніх поколінь педагогів. Педагогічний колектив, у якому працюю, спрямовує роботу відповідно вимог сучасного світу, опираючись на вельми багату і цінну світову педагогічну практику, зокрема педагогічну спадщину великого педагога, нашого земляка, В.О. Сухомлинського. Василь Сухомлинський – людина творчого пошуку. За його ініціативи і з його участю ставилися питання вироблення системи творчих робіт, розроблялася методика передового педагогічного досвіду (нині «перспективний»). Поділяю думку педагога-мислителя про те, що важливим є «створення середовища, необхідного для нормального розвитку життєвих явищ, керування цим середовищем» [2, с. 108].

Ділячись досвідом роботи у Павлівській школі, Василь Олександрович зазначав: «Усі

учителі знали середовище, в якому формувалася особистість дитини, знали особливості мислення, індивідуальні риси характеру, здібності, інтереси й захоплення ... 3 року в рік два рази на місяць збиралися всі педагоги школи на головну розмову – розмову про дитину» [3, с. 98]. Саме особистість учня є об'єктом спрямування діяльності педагога. Тож хочу поділитися досвідом роботи своїх колег у питанні формування компетентностей школярів.

Учитель хімії вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель Жукова О. В. працює над розвитком пізнавальних компетентностей учнів на основі змісту шкільної хімічної освіти. Професійне кредо молодого талановитого учителя «не втрачай свій час у марній боротьбі за досконалість, просто прагни робити все якнайкраще» визначає головну мету, яку поставила перед собою Оксана Володимирівна: розвивати здібності учнів, дати дитині впевненість у тому, що вона досягне успіху, навчити її вчитися, формувати уміння застосовувати набуті знання й отримувати насолоду від процесу учіння. Досягти цього можна залучивши учнів до активної співпраці. Провідна ідея досвіду – організація навчально-пізнавальної діяльності школярів через активні методи навчання, керівництво навчальними діями учнів та спонукання школярів до виконання різних видів завдань і здійснення самоконтролю, самооцінювання; створення оптимальних умов для гуманізації освітньої роботи на засадах педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського. Впроваджувати в педагогічну діяльність і популяризувати ідеї В.О. Сухомлинського допомагають учителю районні та обласні семінари на базі КОШПО ім. Сухомлинського, зокрема навчання в обласній творчій школі методистів-кореспондентів (2010-2013 рр.) «Навчально-методичне забезпечення навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу» під керівництвом Калініченко Н.А.

Заслугує уваги досвід роботи учителя з багаторічним досвідом, колишнього директора школи, учителя української мови та літератури Рибак Н.О. Працює над формуванням комунікативних компетентностей школярів. Професійне кредо «Урок – це творча співпраця учителя і учнів». Провідними ідеями досвіду Наталії Олександрівни є забезпечення лінгвістичної освіченості учнів, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, мовного чуття, мовного смаку, виховання усвідомленої мовної поведінки. Творчо розвиває педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського, використовуючи у практиці інтерактивні форми роботи з текстом, рольові ігри на уроках, діалог, твори образотворчого мистецтва в літературному



контексті, уроки в природі як засіб морально-естетичного розвитку учнів.

Учитель світової літератури Ватульова Л.П., учитель – методист, що має більше сорока років педагогічного стажу, є джерелом невичерпної енергії для молодого покоління. Професійне кредо Лариси Павлівни стимулює до творчості і колеги, і учнів: вимога любові до власної справи. Провідними ідеями досвіду роботи у формуванні творчих компетентностей є аналітико-інтерпретаційна робота на уроці та під час самостійного прочитання художнього твору, збереження і розвиток у дитини почуття людської гідності, виховання красою, пошуково-дослідницька діяльність, висока кваліфікація учителя.

Сформована система напрацювань і знахідок щодо формування комунікативних та читацьких компетентностей молодших школярів у вчителів початкових класів. Досвід роботи Лугової Н.В., Бабій О.І. втілює традиції «школи під голубим небом» В. Сухомлинського. Народження казки, куточок мрії та музика природи стали невід’ємною частиною виховання дитячої особистості.

Приємно зазначити, що колеги, з якими я працюю, живуть за принципом, озвученим В.О. Сухомлинським: «Вважайте справою своєї честі, щоб предмет, який ви викладаєте, учні вважали найцікавішим» [2, с. 84].

Моє знайомство із досвідом В.О. Сухомлинського почалося ще в дитинстві, із подарунка. Це була «Гаряча квітка». Сторінка за сторінкою карбували в пам’яті: «іменинного обіду не буде...», «чому ж це про мене забули?», «а що воно буде, як я кину оцей камінь у криницю?». .. Підсвідомо фіксувалися цінності, які формували світогляд. Вибір педагогічної професії був беззаперечним.

За роки навчання в Олександрійському педагогічному училищі ім. В. Сухомлинського (нині педагогічний коледж) переконалася, наскільки близькими для мене, людини і майбутнього учителя, є педагогічні ідеї В. Сухомлинського. «Серце віддаю дітям» – провідний твір для обговорення на традиційних педагогічних читаннях – став визначальним у розумінні правильності обраної професії учителя. За фахом я учитель української мови та літератури. За роки практичної діяльності виробила певні напрямки педагогічної компетенції, які спрямовуються на перспективний розвиток учнівської особистості. Мета моєї роботи – створення умов для формування компетентної творчої особистості. У досвіді роботи практикую поєднання традиційних, інтерактивних та творчих методів. Їх вибір, чергування, «дозування» залежить від конкретних завдань уроку, діяльності на певному

етапі пізнання, закріплення тощо. Особливого значення набуває розуміння учнями значущості одержаних знань і досвіду, уміння відібрати потрібну інформацію і спроектувати доцільність її. Для цього на етапі узагальнення та рефлексії навчальної діяльності визначаю доцільним метод портфоліо чи «папки успіху». До речі, цей метод сприяє формуванню здорової конкуренції, «підтягує» учнів до вишого рівня, ініціює бажання змагатися і перемагати.

Окремим напрямком роботи визначаю розвиток асоціативно-образного мислення, творчої уяви учнів. Це пояснюється специфікою предмета (культурологічний матеріал з української мови та зразки творів української літератури, своєрідні підходи до їх інтерпретації). Отже, цей матеріал дає широке коло розвитку творчого мислення через бачення художнього світу, через «кольористику», символ, деталь тощо. Учні створюють «вигляд» літературного твору, підключаючи уяву і мислення. Слово, колір, звук народжують асоціації, що виходять за межі прямого прочитання. «Кольорослово» допомагає збагнути ідейно-тематичний зміст твору, сутність і глибину образу. Тож, використовуючи вербальні та невербальні засоби спілкування, учні зображують настрій, бачення художнього тексту, вчать виражати внутрішні переживання в колірних відтінках, відчувати емоційний стан твору. Дитяча райдуга барв – це їх образна уява: чим багатша – тим мальовничіше їх художнє мислення, тим багатший духовний світ. «Світла» душа дитини уміє розрізняти колір складного дорослого світу і давати йому оцінку.

Мене завжди приваблювала створена Василем Сухомлинським «Школа радості», розроблена ним теорія «ситуації успіху». Навчання буде ефективним, якщо учень одержуватиме задоволення. Для одного це буде свідомою мотивацією потреби чи внутрішньої необхідності здобуття знань, для іншого – радість того, що його слухали. Для створення ситуації успіху важлива не тільки професійна обізнаність учителя, а й емоційна культура, психологічна компетентність. Варто створити оптимістичну установку дитини, забути про її недоліки, побачити тільки перспективу її розвитку. Розуміння власної значимості дитини як особистості – результат педагогічної технології створення ситуації успіху. Переконана, що саме уроки словесності покликані дарувати дітям радість пізнання самих себе.

На сьогоднішній день гостро стоїть проблема інформаційного спілкування, навчання учнів раціонально працювати з інформацією, формування їх інформаційної культури. «Треба створити таке спілкування, щоб кожне слово... пробуджувало внутрішні духовні



сили, викликало внутрішню роботу розуму й серця, спрямовувало на самопізнання і самовдосконалення» [2, с. 303]. Тож на часі актуальною є комунікативно-інформаційна компетентність, яка формує особистість, здатну до самоосвіти і саморозвитку, особистість, яка вміє критично мислити, знаходити інформацію, критично її оцінювати і творчо використовувати, тобто свідомо керувати одержаною інформацією. В.О. Сухомлинський у свій час стверджував: «Розумова діяльність – це величезна праця... Дитина, яка навчилася критично оцінювати результати праці, намагається зробити справу ще краще» [4, с. 151].

Компетентний підхід в навчально-виховному процесі є однією з умов оновлення змісту освіти. Глибина змісту залежатиме від компетентності як учителя так і учня. Тож взаємодія цих категорій освітнього процесу виважена досвідом і часом та продиктована вимогами сьогодення. Глибоко переконана, що про справжній учительський успіх можна говорити тоді, коли вихованці перевершили свого наставника. Є стимул. Тож «до найкращого свого уроку учитель має йти усе своє життя» [4, с. 28].

Учителю, на мій погляд, долею даровано займатися найпрекраснішою справою на землі – творити людську особистість. « Без прямого впливу на дітей... можна втратити найважливішу рису педагога – здатність відчувати духовний світ дитини» [4, с. 5]. Тож від того, наскільки вчитель буде майстром своєї справи, залежить

майбутнє нації. У роботі дотримуюсь певних правил етики взаємовідносин із учнями та колегами: не допускати «панібратства», бо зникне повага, не зловживати «керівництвом», бо втратиться довіра. Отож, ключовими компетентнісними рисами сучасного наставника і керівника є професійність, людяність, чесність, порядність у поєднанні з вимогливістю та принциповістю.

Педагогіка як наука надзвичайно складна. Не виключено, що це одна із найскладніших наук у природі. А міра відповідальності її дуже висока – людина. Тож пам'ятаймо про це кожен день, кожну хвилину нашого учительського життя.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: «К.І.С.», 2003. – 296 с.
2. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. – Т. 2. – К.: Рад. школа, 1976. – С. 419-654.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. – Т. 3. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 9-279.
4. Спогади про Сухомлинського. Каліка П.А. Життя, віддане школі / П.А. Каліка. – К.: Рад. школа, 1990. – 224 с.
5. Сторінками творів мудрого вчителя. Альманах для вчителів і вихователів. – Кіровоград, 2013. – 132 с. Сухомлинський Василь. Гаряча квітка. Оповідання та казки / Василь Сухомлинський. – К.: Веселка, 1978. – 103 с.

УДК 373.31

ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА В ТЕОРИИ И ПРАКТИКЕ

В.А. СУХОМЛИНСКОГО

Дарья ЕЛИСЕЕВА (Оренбург, Россия)

У статті розглядається проблема формування пізнавальних універсальних навчальних дій молодшого школяра в педагогічній спадщині В. Сухомлинського; розкривається сутність педагогічного феномена «пізнавальні універсальні навчальні дії молодшого школяра», уточнюється внесок В. Сухомлинського в сучасну систему форм, методів і засобів формування пізнавальних універсальних навчальних дій молодшого школяра.

Ключові слова: формування, пізнавальні універсальні навчальні дії, молодший школяр, система форм, методів і засобів формування, вміння вчитися.

В статье рассматривается проблема формирования познавательных универсальных учебных действий младшего школьника в педагогическом наследии В.А. Сухомлинского; раскрывается сущность педагогического феномена «познавательные универсальные учебные действия младшего школьника», уточняется вклад В.А. Сухомлинского в современную систему форм, методов и средств формирования познавательных универсальных учебных действий младшего школьника.

Ключевые слова: формирование, познавательные универсальные учебные действия, младший школьник, система форм, методов и средств формирования, умение учиться.

Введение Федерального государственного образовательного стандарта второго поколения (далее ФГОС – II) потребовало принципиального

обновления содержания образования, его нацеленность на кардинально новый образовательный результат. От признания